

(39) reddet livet til 34 passasjerer. En ring gjorde at drapsmannen hans gikk fri.

...lle han jobbe noen timer ekstra. Mens han satt ved rattet med ansvaret for 34 passasjerer, ble han knivstukket til døde av en av dem.

n straff

Søndag 16. februar 2003 ble tobarnsfaren Audun Bøland stukket ned og drept mens han kjørte Valdresekspressen mot Oslo.

VANG I VALDRES (Dagbladet): Fordi bus-sjåføren ikke slapp rattet da han ble angrepet, kunne 34 passasjerer gå uskadd ut av bussen. Passasjerene, folk i Valdres og hele Norge glemte aldri Audun Bøland, som ble kåret til årets navn i Dagbladet i 2003.

«Du vil alltid bli husket som en helt» står det i ett av brevene kona Solhild ennå finner på grava.

Asylsøkeren fra Etiopia som drepte Audun Bøland ble dømt til tvunget psykisk helsevern. Til sommeren kan være en fri mann.

Psykotisk drapsmann

– Jeg synes egentlig det er en hån. Mot meg, mot ungene og mot foreldrene og søsknene til Audun, sier Solhild Bøland i dag.

Nå snakker hun ut om sitt møte med det norske rettsvesenet. Det begynte den 10. juni 2003 da rettssaken mot drapsmannen som tok livet av Audun Bøland og en av beboerne på Lundesbogen asylmottak startet.

Tingretten hørte 20 vitner over fem dager, men bare to fikk noe å si for utfallet av saken: De rettspsykiatriske sakkyndige. De konkluderte med at asylsøkeren som drepte Audun hadde vært psykotisk i gjerningsøyeblikket. Da hadde ikke Valdres tingrett noe annet valg enn å frikjenne mannen.

Var aldri i tvil

Solhild Bøland har ikke tillit til de sakkyndiges konklusjon. Det hadde heller ikke den rettsmedisinske kommisjon, som kvalitets-sikrer alle sakkyndiguttalelser i norske rettssaler. «De opplysninger som er anført i erklæringen mener vi ikke er tilstrekkelig til en slik konklusjon», skrev kommisjonen mens rettssaken pågikk.

Den omstridte erklæringen var signert to av Norges mest erfarne rettspsykiatere, professorene Berthold Grünfeld og Kjell Noreik.

– Jeg var aldri i tvil om at denne drapsmannen var psykotisk, sier Berthold Grünfeld i dag.

Han skjønner likevel godt at de pårørende reagerer på at gjerningsmannen gikk fri.

– Jeg tror han visste hva han gjorde. Men hadde han fri vilje til å la være å gjøre det? Det har jeg tenkt mye på, men jeg har ikke noe godt svar, sier Grünfeld.

Sakkyndig står på sitt

– Jeg regner med at jeg har tatt feil i noen av mine konklusjoner, sier professor Kjell Noreik. Han har skrevet over 1000 rettspsykiatriske erklæringer, inkludert den som frikjente Audun Bølands drapsmann. Men i denne saken er han sikker på at han hadde rett.

Til slutt godtok også den rettsmedisinske kommisjonen den omstridte erklæringen.

29-åringen som drepte Audun Bøland ble dømt til tvunget psykisk helsevern. Det vil si at han skal behandles på psykiatrisk sykehus til legene synes han er frisk nok til å komme tilbake til samfunnet. Det kan skje allerede til sommeren, når helsetilstanden hans skal vurderes på nytt, av de samme psykiaterne.

– Min klient har naturligvis vist stor framgang siden drapet, men om han nå vil begjære seg løslatt vet jeg ennå ikke, sier hans forsvarer, advokat Åse Schei.

Overkjørt av psykiaterne

For Solhild Bøland ble rettsprosessene etter drapet på mannen en ny belastning.

– Jeg synes det hele var en farse fra a til å. Alle vitneavhørene de kjørte gjennom tingrett og lagmannsrett synes jeg var bortkastet. Vi følte det var mye vi ikke fikk fram, og at mye av det busspassasjerene og andre vitner sa ble ikke tatt hensyn til, sier Solhild.

– De kunne like godt hatt bare en sak der de kalte inn de rettspsykia-

Nyhetsdokumentaren

GOD STØTTE: Lensmann i Valdres, Odd Vidme, har støttet Solhild og barna i tida etter drapet. Solhild er glad for all hjelpen hun har fått, men føler likevel at gjerningsmannen har blitt bedre ivaretatt av systemet.

«De kunne likegodt bare hatt en sak der de kalte inn de psykiatriske sakkyndige. De styrte retten, ikke omvendt.»

Solhild Bøland, enke etter Audun

trisk sakkyndige. De styrte retten, ikke omvendt, sier hun.

Solhild glemmer aldri det første møte med mannens drapsmann.

– Han stirret meg beint inn i øynene, vek ikke en tomme. Han hadde ikke noe problem med å holde blikket. Til slutt følte jeg at jeg måtte vike, ellers måtte jeg gått ut av rettssalen, sier Solhild.

Da gjerningsmannen prøvde å be om unnskyldning, ble Solhild provosert.

– Han hevder jo han ikke husker noe. Hvordan kan han da be om unnskyldning? spør hun.

Lever i et mareritt

– Å være psykotisk er som å leve i et mareritt hele dagen. En psykotisk gjerningsmann har en realitetsbrist som gjør at man feiltolker omgivelsene på et sinnssykt grunnlag, sier leder i den rettsmedisinske kommisjonen, Randi Rosenquist.

Det er ikke noe krav i norsk strafferett at psykosen skal være den direkte årsaken til den kriminelle handlingen for at gjerningsmannen skal slippe straff.

– Slik slipper vi vanskelige psykologiske betraktninger. Systemet skjærer gjennom og unngår en del psykobabble. Det er enkelt, men unyansert, mener Grünfeld.

– Mange som begår drap i psykotisk tilstand skjønner at de gjør noe galt. Tanken bak at de blir erklært utilregnelige er at de

ikke har skyld, men mange psykotiske har utmerket skyld.

– Burde ikke de få en straff?

– Jeg ville foretrekke det, for en straff har mange viktige funksjoner. Mange ofre føler først at deres menneskeverd er gjenrest når samfunnet har straffet. Det er også tulle å snakke bort hevnen. Hevnen er en viktig og en grunnleggende menneskelig egenskap, sier psykiateren.

For små konsekvenser

Siden 29-åringen ble erklært psykotisk i gjerningsøyeblikket, kunne han heller ikke dømmes til å betale erstatning til Solhild og de barna, mente retten.

– Pengene har aldri vært viktig for oss. Men jeg ville ikke unne gjerningsmannen å bygge seg noen framtid. Jeg unner ikke ham noe godt. Han har ødelagt livet vårt og gjort oss så mye vondt. Jeg synes ikke han fortjener å ha det bra i framtida si. Jeg tror det er en naturlig reaksjon, sier Solhild.

Selv om hun var forberedt på at Auduns drapsmann ville bli erklært strafferettslig utilregnelig, hadde hun likevel forventet at han ville bli ilagt en minimumsstraff.

– Jeg føler han slipper for lettvinnt unna. Han har tatt livet av to, og det får ingen konsekvenser, sier Solhild.

– Hvis Audun hadde vært en politiker hadde det ikke blitt et slikt utfall. Hadde

ÅRETS NAVN:

Audun Bøland ble kåret til årets navn av Dagbladet i 2003, for sin heltemodige innsats for passasjerene på Valdresekspressen.

noe liknende skjedd med en av stortingspolitikere ville det fått store konsekvenser. Da ville gjerningsmannen fått straff. Det er jeg helt sikker på. Så det er litt forskjell på oss, sier hun.

– Hva tror du Audun hadde syntes om rettsprosessen?

– Han hadde blitt eitrende forbanna.

– Jeg skjønner veldig godt de pårørende, sier Berthold Grünfeld.

– Dette var deres private tsunami. Det var et helvete for hele familien, det merket jeg i retten. Å se hvilke konsekvenser det har for ofrene, og hvor lite de blir tatt vare på er det verste i denne jobben, sier han.

Fremskrittspartiet har luftet ideen om at

psykotiske lovbrøtere bør overføres til fengsel etter at de er ferdig behandlet. Den tanken vil ikke Berthold Grünfeld avvise.

– Dette bør vi diskutere. Det snakkes mye om å gjøre opp for seg og bli tatt tilbake i samfunnets fellesskap. Men du gjør ikke opp for deg når du blir behandlet.

Har ikke hørt noe

Sammen med sin bistandsadvokat har Solhild Bakken vært på Stortinget.

– Vi møtte Knut Storberget. Han snakket om å ta opp saken. Så kom han i regjering. Etter det har vi ikke hørt noe, sier Solhild.

Dagbladet ba forrige fredag om intervju med justisminister Storberget om tvinget psykisk helsevern. Departementet svarte: «statsråden har et meget travelt program».

Da Audun Bøland ble drept måtte Solhild ikke bare fortelle datteren på ni år at pappa var borte – hun måtte også forklare at gjerningsmannen ikke skulle i fengsel.

– Det var ikke til å forstå for en nåring. Det eneste hun tenkte var at hun hadde mistet pappaen sin. Hvorfor kommer ikke han som gjorde det i fengsel? sier Solhild.

Høyesteretts kjæremålsutvalg avviste Solhilds anke. Dermed blir dommen fra lagmannsretten stående. Der står det:

«Retten har ingen problemer med å forstå de etterlattes holdning og frustrasjon over ikke å nå fram i rettssystemet.»